

“A raíz de la feliz muerte de nuestro padre...” Sobre *El desencanto* (Jaime Chávarri, 1976)

Gloria F. Vilches

El desencanto, un insòlit film documental, dirigit per Jaime Chávarri, presenta una descarnada radiografia de la família disfuncional del poeta Leopoldo Panero, Premi Nacional de Literatura el 1949, i destacada figura intel·lectual del primer franquisme, mort el 1962. Rodat encara en vida de Franco, però estrenat el setembre del 1976, és a dir, després de la mort del dictador, el documental presenta la coincidència de dues morts de figures paternes. Així, per atzar o per intuïció, *El desencanto* es va convertir en un film emblemàtic d'aquells primers anys del postfranquisme; el títol va acabar representant el sentir del moment històric de la Transició, una època caracteritzada, com el film mateix, per l'enfrontament entre pares i fills i per la pèrdua sobtada d'una identitat i d'uns valors representats pel passat que no se sabia com o amb què reemplaçar.

El film s'obri amb la commemoració de la mort de Leopoldo Panero en un acte d'homenatge en el qual hi són presents la viuda del poeta, Felicidad Blanc i dos dels fills. Mai no es veurà la imatge del pare en l'estàtua que es descobrirà; apareix sempre tapada per una tela que li dona un sinistre aire fantasmal, una imatge de gran potència metafòrica, que tornarem a trobar com a coronament final de la pel·lícula. I és que durant tot el film, ja des de l'antiga fotografia familiar sobre la qual hi passen els títols de crèdit inicials, el pare és una figura invisible, una total absència que

contrasta, tanmateix, amb una aclaparadora presència referencial.

A través d'una sèrie de testimonis i converses de la viuda i els fills anirem internant-nos en els records de la família; el noviatge dels pares, els llocs on varen viure, la infantesa dels fills, l'actitud del poeta envers ells i l'esposa, els conflictes personals, la mort del pare i el que va venir després. Però, a poc a poc, els comentaris fragmentats i atzarosos dels narradors aniran descobrint la sòrdida realitat de la història familiar, un passat traumàtic marcat per l'alcoholisme i l'autoritarisme patern i un present tèrbol de retrets, frustracions i odis irreconciliables.

La mare s'esforça per donar una visió positiva de la història familiar, però les seves paraules trasllueixen un cert cinisme i un profund ressentiment, cap a un marit infidel i distant. Les intervencions del primogènit, Juan Luis, la figura més clarament edípica, i de Michi, el germà petit, preparen el camí per a la irrupció devastadora, a la segona meitat del metratge, de Leopoldo María, qui s'encarregarà de dinamitar l'encara un poc amable i continguda visió de la primera part.

La contemplació d'aquesta pertorbadora narració d'un clos familiar, que deixa en alguns moments entreveure un impressionant dolor íntim, és una experiència hipnòtica i fascinant que ha fet d'*El desencanto* un dels escassos films de culte de la cinematografia espanyola. ■

